

PACEA, SECURITATEA ȘI DEZARMAREA – PERMANENȚE ALE POLITICII EXTERNE A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

PEACE, SECURITY AND DISARMAMENT - PERMANENCES OF ROMANIA'S FOREIGN POLICY IN THE INTERWAR PERIOD

PAIX, SÉCURITÉ ET DÉSARMEMENT - PERMANENCES DE LA POLITIQUE ÉTRANGÈRE DE LA ROUMANIE EN PÉRIODE DE L'ENTRE GUERRE

Marius-Emanuel SANDU¹

Rezumat: Studiul de față arată faptul că țara noastră a gravitat în jurul obiectului esențial și permanent care era menținerea și apărarea statului teritorial recunoscut pe plan internațional, ca urmare directă a operei patriotice de desăvârșire a unității naționale și statale făurite în anul 1918 de către întreaga națiune. Sunt urmărite eforturile diplomației românești pentru ca tratatele în vigoare să fie respectate și să se adopte măsuri concrete de descurajare a forțelor revizioniste. România a participat activ la viața internațională, contribuind, în cadrul unor organisme și reuniuni de mare importanță, la cultivarea principiilor noi, de echitate și dreptate, de pace și securitate pentru toate statele. România putea spera, deoarece își asigurase integritatea teritorială, obiectiv căreia îi consacrase, în mod prioritar, activitatea diplomatică.

Cuvinete cheie: dezarmare, revizionism, Titulescu, integritate teritorială, Societatea Națiunilor

Abstract: The present study shows that our country revolved around the essential and permanent object which was the maintenance and defense of the internationally recognized territorial state, as a direct result of the patriotic work of national and state unity made in 1918 by the entire nation. The efforts of the Romanian diplomacy are being followed so that the treaties in force are respected and concrete measures are taken to discourage the revisionist forces. Romania has actively participated in international life, contributing, in bodies and meetings of great importance, to the cultivation of new principles of equity and justice, peace and security for all states. Romania could hope, because it had ensured its territorial integrity, an objective to which it had devoted, as a priority, its diplomatic activity.

Keywords: disarmament, revisionism, Titulescu, territorial integrity, League of Nations

Resumé: La présente étude montre que notre pays tournait autour de l'objet essentiel et permanent qui était le maintien et la défense de l'Etat territorial internationalement reconnu, résultat direct du travail patriotique d'unité nationale et étatique réalisé en 1918 par la nation tout entière. Les efforts de la diplomatie roumaine sont suivis pour que les traités en vigueur soient respectés et que des mesures concrètes soient prises pour décourager les forces révisionnistes. La Roumanie a participé activement à la vie internationale, contribuant, dans des organes et des réunions de grande importance, à la culture de nouveaux principes d'équité et de justice, de paix et de sécurité pour tous les États. La Roumanie peut espérer, car elle a assuré son intégrité territoriale, objectif auquel elle a consacré, en priorité, son activité diplomatique.

Mots clés: désarmement, révisionnisme, Titulescu, intégrité territoriale, Société des Nations

---

¹ Preot Profesor de religie și istorie la Liceul „Vasile Conta” Târgu-Neamț și Școala Drăgănești-Neamț.

România a înțeles dintotdeauna că pacea constituie bunul cel mai de preț al fiecărei națiuni, al întregii umanități.

A iubi pacea înseamnă a trăi în bună înțelegere cu toți vecinii, să înțelegi punctul de vedere al altui popor și să recurgi la forță sau la amenințare cu forța.

Dorința de preocupare a popoarelor de a institui un sistem trainic de securitate, de pace într-un climat de colaborare datează de multe secole; evaluând uriașele pierderi la care au adus-o războaiele, Europa a reflectat la întemeierea unui astfel de sistem. Experiența istorică a demonstrat că pentru realizarea unor asemenea deziderate majore numai bunele intenții nu sunt suficiente. Astfel, după primul Război Mondial a fost creată Societatea Națiunilor. Ea a fost înființată și s-a impus în fața tuturor statelor lumii ca element indispensabil în apărarea păcii².

Pacea nu poate constitui o realitate permanentă decât în măsura în care există și instrumentul practic care să o asigure popoarelor.

„Securitatea nu este o operă de formule. Ea este o realitate ce consistă în a se asocia împotriva unui flagel comun ce se cheamă războiul. Dacă asociația este deschisă tuturor națiunilor fără excepțiune și dacă există națiuni ce refuză să participe la ea, aceasta înseamnă pur și simplu sau că primejdie războiului este mai mică pentru ele decât pentru celelalte, sau că în ordinea concepțiilor lor războiul este sau nu o catastrofă”³.

Pentru cercurile guvernante de la București, arbitrajul, securitatea și dezarmarea formau un tot condiționat. Atât timp cât Societatea Națiunilor nu le putea traduce în fapt, alternativa rămânea în acordurile regionale de securitate.

„Ceea ce știu, e că orice stat, fără distincție, care ne-ar garanta hotarele țării noastre și pe acelea ale aliaților noștri, poate deveni în cadrul Societății Națiunilor, asociatul nostru în lupta pentru organizarea păcii, pe care o vom duce până la capăt, cu toate stăvilele ce ne stau în cale”⁴.

România a susținut încă de la înființarea Națiunilor aceste principii și a contribuit permanent la îmbunătățirea formelor de organizare precum și a normelor politico – juridice care stăteau la baza activității ei. Neînțelegerile dintre diferite state ale Societății Națiunilor produceau îngrijorare guvernului român.

Nicolae Titulescu declara că: „Geneva nu este pământul minunilor. Dar prin actele noastre să dovedim că nicăieri nu e mai bine ca aici, în cadrul Societății Națiunilor Unite, bunăvoința și spiritul de hotărâre nu ar putea da rezultate mai fericite”⁵.

² Emilian Bold, *Diplomația de conferințe: din istoria relațiilor internaționale între anii 1919-1933 și poziția României*, Editura Junimea, Iași, 1991, p. 463.

³ Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Editura Științifică, București, 1967, p. 563.

⁴ *Ibidem*, p. 711.

⁵ *Ibidem*.

Realizarea unor principii clare în cadrul Societății Națiunilor au fost întotdeauna în atenția României. În vara anului 1922, Anglia socotea oportun ca România să protesteze împotriva modificării principiilor de bază ale Tratatului de la Sevres. Ținând cont că în acel moment între Franța și Anglia erau neînțelegeri în privința situației din zona strâmtorilor, diplomația românească a acționat în spiritul intereselor poporului nostru.

Ideile politice și principiile de bază din viața României își au rădăcinile în evenimentele trecutului care ajung prin esența lor până în prezent.

Statutul Dunării, reglementat prin convenția semnată la Paris în anul 1921 și ratificat în anul 1922, era aplicat de o comisie europeană cu sediul la Galați pentru partea maritimă a fluviului și de o comisie internațională a cărei componentă se extindea pe partea fluvială navigabilă. Organismul constituit în anul 1856, avea atribuții juridice și de control care încălcau suveranitatea statului român, ceea ce a dus la divergențe între România, pe de o parte, și Franța, Italia și Anglia pe de altă parte.

La 18 septembrie 1926, părțile rugau Consiliul Societății Națiunilor să ceară avizul Curții permanente de justiție internațională asupra problemelor în litigiu⁶.

Țelul urmărit de guvernul român era de a obține suprimarea atribuțiilor speciale ale Comisiei Europene. În condițiile din anul 1927 nu s-a putut obține desființarea comisiei europene dar au fost modificate unele prevederi ale competenței juridice ale acestei comisii⁷.

În luna septembrie a anului 1926, cea de-a VII-a sesiune ordinară a Adunării Generale a Societății Națiunilor a ales România ca membru nepermanent al Consiliului Societății Națiunilor și putea face parte din toate comisiile Consiliului.

În anii următori, România a acționat în direcția reducerii și limitării armamentelor. Într-o conferință ținută la Universitatea din Cambridge, Nicolae Titulescu constata că „spiritul pacific” se află în regres din cauza disensiunilor între puteri, a crizei economice și a confruntării sistemelor social – politice⁸.

El definea dezarmarea de fapt „pentru a întrebuiina expresia tehnică corectă, limitarea armamentelor” – ca o „absolută necesitate a păcii”⁹.

În cadrul Conferinței dezarmării, România a sprijinit dezarmarea calitativă deoarece nu dispunea de armament greu, iar reducerea bugetară să nu fie uniformă și să țină seama de condițiile reale ale fiecărei țări. În concepția țării noastre, limita dezarmării trebuie să constituie „un minim compatibil cu securitatea națională”¹⁰.

A fost subliniat conceptul de „dezarmarea morală” arătându-se că „România a fost primul stat care a introdus în proiectul ei de Cod Penal delictul de propagandă în vederea războiului...”. articolul 299 al Proiectului de Cod Penal Român preciza: „Vor fi pedepsiți cu detențiune simplă de la două luni la un an toți cei care în scopul de a

⁶ *Ibidem*, p. 214.

⁷ *Ibidem*, p. 234 – 235.

⁸ *Ibidem*, p. 336.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 463.

forța Statul român să declare un război de agresiune, vor incita opinia publică la un asemenea război prin mijloacele indicate la articolul 138...”¹¹.

Semnificativ este faptul că acest text a fost aprobat în luna iunie 1928, adică înainte de punerea în afara legii a războiului prin Pactul Briand – Kellogg. „Noi nu putem iscăli o convențiune din care ar reieși că ne obligăm ca soldatul român să fie mai puțin bine hrănit și mai puțin bine îmbrăcat decât orice alt soldat din lume. Este aici și o chestiune de demnitate națională și o chestiune socială”¹².

Colaborarea efectivă a popoarelor pe plan economic și politic în deplină sinceritate, prin acorduri încheiate în interesul comun, era considerată de țara noastră ca un element de prim ordin în acțiunea vastă pe care trebuia să o întreprindă toate statele, pentru a înlocui nesiguranța și neîncrederea dintre ele cu o atmosferă de înțelegere și pace generală. „Bunul cel mai de preț al unei țări este pacea prelungită, care singură îngăduie unei națiuni să-și găsească drumul, care singură îngăduie să se aducă civilizației generale binefacerile creatoare ale geniului național”¹³.

Contactul direct și starea de spirit a maselor populare din toate țările Europei demonstrează că popoarele doresc pace și sunt gata să aducă în slujba ei orice sacrificiu. În concepția diplomației românești, pacea popoarelor, a căror istorie a fost brăzdată de o succesiune de războaie, trebuie să se identifice cu respectul dreptului, să fie o pace reală, trainică, de lungă durată.

În concepția românească, temelia edificării politicii internaționale era principiul indivizibilității păcii. Acest principiu cerea coalizarea într-un front unic al tuturor țărilor dornice de pace din întreaga lume și solidarizarea lor generală împotriva oricărui act de agresiune. Acest principiu a fost formulat de Nicolae Titulescu și a pornit de la ideea că războiul odată declanșat într-un continent va fi foarte greu sau chiar imposibil de localizat.

În astfel de condiții unui eventual conflict trebuia să i se opună „o forță generală a păcii creată prin adeziunea și contribuția popoarelor de pe toate continentele.”¹⁴

România a militat neconținut pentru menținerea sa în rândul țărilor sincer interesate să apere pacea. „Ce altă politică pot prezenta în cabinetul român, decât politica unei Românie care dorește pacea sigură și onorabilă”¹⁵

Guvernul român urmărind atent desfășurarea de organizare a forțelor antirăzboinice, a pledat pentru înnoirea ermanentă a formelor și mijloacelor de luptă necesare menținerii păcii. S-a preconizat permanent renunțarea la formele trecutului, însă în așa fel încât să „nu fie sacrificat viitorul”.¹⁶

¹¹ Gheorghe Matei, *Dezarmarea în contextul problematicii internaționale și atitudinea României (1919-1934)*, Editura Academiei, Bucuresti, 1971, p. 67.

¹² Nicolae Titulescu, *op.cit.*, p. 463.

¹³ *Ibidem*, p. 645.

¹⁴ Ioan M.Oprea, *Nicolae Titulescu*, Editura Științifică, Bucuresti, 1966, p.100.

¹⁵ *Ibidem*, p.101.

¹⁶ *Ibidem*, p.111.

Dezvoltarea evenimentelor internaționale și în special pregătirile statelor învinse de a organiza cu ajutorul cercurilor imperialiste un nou război mondial sub pretextul reparării nedreptăților ce li s-au făcut prin tratatele la Versailles, dar în realitate pentru reîmpărțirea sferelor de influență economică și politică pentru acapararea de teritorii străine, a creat în concepția diplomației românești concluzia că țările vizate de tendința expansionistă a revizionistilor trebui să-și consolideze capacitatea de apărare.

Această convingere s-a conturat mai puternic și a devenit mai fermă după acapararea puterii în stat, în Germania, de către hitleriști.

Situația în rândul țărilor antirevizioniste și, deci, expusă unei eventuale agresiuni care iar fi adus pierderea independenței naționale și integrității teritoriale, România nu putea să rămână dezarmată în fața tendințelor revizioniste.

Preocupată în permanență de interesele patriei, diplomația românească, pentru a îndeplini cerințele guvernului român și a da satisfacție uni deziderat național, a căutat prin toate căiele să creeze României legături sigure și durabile.

În acest sens, au fost consolidate tratate de alianță speciale, ca același care stăteau la baza Micii Înțelegeri, alianță în care, vreme îndelungată, România a jucat un rol de seamă.

Stadiul următor al dezvoltării alianțelor României ca parte integrantă a sistemului de securitate colectivă, la care tindea politica guvernului român, trebuia să se realizeze printr – o extindere a asistenței între țările Micii Înțelegeri și statele cu Înțelegeri Balcanice, prin crearea unor pacte de asistență mutuale între statele Micii Înțelegeri și Uniunea Sovietică, precum și prin încheierea de pacte asemănătoare între țările balcanice și Franța, toate având la bază pactul de asistență mutuală franco – sovietic.

Acoperirea Europei cu o rețea de pacte de asistență mutuală și crearea în acest fel a unui larg front al păcii era considerată de țara noastră ca metoda cea mai sigură de a spulbera orice speranță a revizionistilor de a-și pune în execuție planurile lor de contopire.

Cum însă țările care se situau pe platforma revizionistă făceau parte, în majoritatea lor din rândul statelor fasciste în fruntea cărora stătea Germania și Italia, sistemul securității colective devenea în același timp un mijloc de stăvilire a agresiunii fasciste.

România a înțeles că ascensiunea fascismului reprezintă un mare pericol pentru independența națională a popoarelor și pentru pacea lumii, în general.

Împotriva pregătirilor de război și a creșterii pericolului fascist a orientat România întreaga politică externă. Această politică a avut aprobarea expresă a majorității forțelor politice interne, deoarece a fost politică națională, a corespuns pe deplin aspirațiilor poporului, căci își trăgea originea din interesele adânci și legitime

ale patriei. „Politica externă nu a fost monopolul unui om, nici apanajul unui partid, ci politica întregii țări”¹⁷.

Unii reprezentanți români afirmau preeminența „dreptul păcii”, corelat cu dreptul de securitate, anticipând ca respectivele principii să influențeze legislația internă a statelor și legalitatea internațională. Comitetul pentru dezarmarea morală, din 16 martie 1932, în ședința sa, a încredințat juristului român Vespasian Pella, sarcina întocmirii unui memorandum pentru adaptarea legislațiilor naționale la cerințele fundamentale ale vieții internaționale¹⁸.

În iunie 1932, Memorandumul Pella a fost prezentat Comitetului pentru dezarmarea morală. El cuprindea date, concluzii și propuneri. Acest memorandum „emite ideea necesității concordanței până la un anumit grad între principiile enunțate în pactele și tratatele de bază ce reglementau viața internațională, pe de o parte, și legislațiile naționale, pe de altă parte”¹⁹.

Regretabil a fost, însă, că marile puteri, din cauza contradicțiilor dintre ele, nu au acordat interesul necesar documentului elaborat de Pella, ele pierzându-se în discuții sterile și îngropând chiar de la început o propunere menită să constituie o garanție a dezarmării generale²⁰.

O gravă amenințare la adresa păcii a constituit-o proiectul Directoratului în patru. În martie 1934, primind de la Roma pe primul ministru britanic MacDonald și pe șeful Foreign Office – ului, sir Jon Simon, Mussolini le-a prezentat proiectul unui pact de înțelegere și colaborare prin care Franța, Italia, Germania și Anglia se angajau în interesul păcii să adopte o linie politică comună în chestiunile europene și coloniale și să admintă posibilitatea revizuirii tratatelor de pace, pe temeiul articolului 19 din Pactul Societății Națiunilor²¹.

Se propunea, că trecând peste forul de la Geneva să se reînființeze concernul marilor puteri pentru reglementarea problemelor din Europa și să impună astfel revizuirea frontierelor rezultate după primul război mondial. Proiectul a fost susținut de către Germania care urmărea anularea unor clauze ale tratatului de la Versailles, a fost salutat de statele revizioniste și a fost combătut de Mica Înțelegere, Polonia și Belgia. Reprezentanții statelor din Mica Înțelegere au formulat oficial rezerve asupra unor posibile acorduri care ar avea ca scop beneficierea de drepturile terților, fie că aceste acorduri îi obligă pe semnatori de a lua hotărâri concrete, fie că aceștia din urmă au ca scop să exercite numai o presiune asupra unro țări, altele decât acelea care au încheiat aceste acorduri.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Mircea Dutu, *Vespasian V. Pella (1897-1952)*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p.146.

¹⁹ Gheorghe Matei, *op.cit.*, p. 69.

²⁰ Emilian Bold, *op.cit.*, p. 466.

²¹ Benito Mussolini a afirmat că: „o alianță italo-română exclude o alianță franco-română”. În pofida înclinației pro-italiene a primului-ministru Alexandru Averescu, Ion Mitilneiu, ministrul Afacerilor Străine, a declarat categoric ministrului italian la București că în politica externă a României nu va interveni nici o modificare și că guvernul român va semna tratatul de alianță cu Franța.

În urma reacției țărilor amintite mai sus, guvernul francez a inițiat negocieri neoficiale pentru a obține schimbarea prevederilor proiectului pact. Guvernul român a cerut lui Paul Bancour ca Franța să respecte și să garanteze în materie de revizuire teritorială, aplicarea integrală a procedurii articolului 19 din Pactul Societății Națiunilor, care prevedea că nici o modificare teritorială nu va fi operată decât cu unanimitatea voturilor celor din cauză și cu consimțământul (celor în cauză) părților interesate. Franța a acceptat punctul de vedere român și a dat asigurări certe în acest sens. Textul „Pactului celor patru” a fost parafat la Roma la 7 iunie 1933 și ținea seama de toate obiecțiile formulate, exprimând dorința celor patru semnatari de a colabora efectiv în vederea menținerii păcii, în problemele ce-i priveau exclusiv²².

În urma intervenției lui Titulescu, Guvernul francez a acordat garanțiile cerute de guvernele României, Iugoslaviei, Cehoslovaciei și Poloniei. În anii crizei economice mondiale, în rândul unor state s-au impus ideea unei colaborări în cadrul unei uniuni regionale. Aceste state aveau o politică internă și externă bine determinată de interesele burgheziei. Doarece aceste state aveau de apărut pe plan internațional interese speciale, ele au militat pentru respectarea principiului potrivit căruia numai națiunile singure pot dispune de propria lor soartă. Aceste legitime deziderate ale națiunilor au fost pentru prima dată instituționalizate în Statul Societății Națiunilor. De pe aceste poziții au apărut toate planurile și proiectele de securitate regională destinate să servească la apărarea securității, la salvagădarea păcii. Teza unor soluții cu caracter interstatal a apărut pe arena internațională în intenția de a reduce efecte dezastruoase ale crizei economice, în general, și ale celei agrare, în special.

Repariția planurilor germane de hegemonie în Mitteleuropa ca și reeditarea faimoaselor deșezee „Berlin – Bagdad” și „Drang nach Osten” au dus la crearea unor stări de spirit defensive în multe țări mici și mijlocii. În această perioadă aprărase proiectul Paneuropei, elaborat de Aristide Briand, destinat să contracareze planurile expansioniste germane²³. La a X-a sesiune a Adunării Generale a Societății Națiunilor din 5 septembrie 1929, ministrul de externe al Franței, Aristide Briand, propunea constituirea unei federații a statelor europene, menite să statornicească, fără a știrbi suveranitatea participanților, legături economice comune, urmate într-o etapă ulterioară de cele politice²⁴.

Briand, care urmărea creșterea neîncetată a prestigiului Franței afirma: „Da, Lumea e prea carteziană în Franța: E o greșeală să crezi că în materie de politică internațională pot să fii mereu la fel! A venit vremea ca Liga Națiunilor care nu mai progresează, să aibă imaginație. În ceea ce ne privește, trebuie să profităm de momentul în care Franța abandonează pozițiile militare pentru a-și asigura poziții morale! Orice s-ar întâmpla voi lansa ideea: Statele Unite ale Europei ... Acum ori

²² Albrecht-Carrie, Rene; Jarausch, Konrad Hugo, *The Four Power Pact, 1933*, în „The American Historical Review”, ianuarie, 1967, p.72.

²³ Eliza Campus, *România și Mica Înțelegerere*, București, 1968, p.58

²⁴ N. Dașcovici, *Interesele și dreptul României în texte de drept internațional public*, Iași, 1936, p. 55-56.

niciodată trebuie să dăm un nou impuls instituției să dăm naștere unui val entuziasm general, astfel totul s-a dus pe copcă”²⁵.

Împotriva proiectului s-a ridicat în primul rând Marea Britanie. Amery, ministrul coloniilor spunea: „Franța nu poate să facă parte din două Ligi ale Națiunilor”²⁶. Delegații din Peru, Chile și Ecuador au adăugat: „Și cu noi ce faceți? Dumneavoastră minimalizați rolul nostru! Știrbiți universalitatea Ligii Națiunilor”²⁷.

Micile state europene au considerat că acest proiect nu are menirea decât de a sublinia autopoternicia Marilor Națiuni. Șeful diplomației franceze arăta: „Guvernele vor putea să rezolve problemele de colaborare economică numai tratând chestiunile din unghiul lor politic. Între popoarele grupate geografic, ca popoarele din Europa, ar trebui să existe o legătură federală”.

La 9 septembrie 1929, reprezentantul Germaniei, contele Bernstorff, în termeni politicoși declara: „Proiectul acesta, în orice caz, nu va putea lua ființă decât după ce Germania...” iar Eduard Beneg afirma: „E o mormântare clasa întâi”²⁸.

Toți miniștrii se angajează să informeze guvernele lor asupra acestei probleme și să o pună în studiu. S-a creat un comitet iar Briand s-a angajat să redacteze un memorandum pentru anul următor. Juristul grec Politis, melancolic, adaugă: „Această încercare de federație vine prea târziu sau prea devreme. Prea târziu că ne aflăm la sfârșitul euforiei europene economice, politice și juridice. Prea devreme pentru că Europa încă nu este conștientă de groaznicele consecințe ale crizei economice mondiale. Astăzi nu mai există nici o credință în numele căreia popoarele și indivizii să se ridice deasupra intereselor lor”²⁹.

La 2 mai 1930 guvernul francez a adresat țărilor europene, membre ale Societății Națiunilor un memorandum prin care propunea să se extindă la toate statele sistemul de securitate instituit prin tratatul de la Locarno, odată cu formarea unor organisme menite să conducă viitoarea „Uniune Europeană”.

Guvernul român a apreciat propunerea lui Aristide Briand ca o inițiativă generoasă, care respectând obligațiile asumate de fiecare stat prin tratatele în vigoare și Pactul Societății Națiunilor era menită să apropie poarele europene pentru a rezolva efectele grave ale crizei economice. România considera normal ca la această Uniune să participe și statele membre ale Societății Națiunilor, respectiv U.R.S.S. și Turcia. Invitarea lor la dezbateri trebuie să se facă în momentul când lucrările vor fi înaintate cu adevărat. Erau necesare anumite hotărâri peactice deoarece deliberările duc la rezoluții teoretice. Creditul agrigol internațional semnat ulterior, în concepția cercurilor guvernamentale românești asigura interesele României, în materie agricolă, fără a îngădi libertatea ei de acțiune. Divergențele de tot felul care apăreau între Franța, Marea Britanie și Germania au adus în impas și acest proiect francez.

²⁵ Genevieve Tabouis, *20 de ani de tensiune diplomatică*, Ed. Politică, București, 1965, p. 208.

²⁶ *Ibidem*, p.70.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 71.

La 2 martie 1932, la Geneva, reprezentanții Micii Înțelegeri au căzut de acord asupra următoarelor principii în viitoarele dezbateri:

Negocieri directe între țările danubiene fără intervenția marilor puteri;

Uniunea economică prin acorduri preferențiale pe bază de contingentarea dar fără uniune vamală și fără ca ea să fie îndreptată împotriva Germaniei sau a Italiei;

Libertatea de a vinde țărilor surplusul de mărfuri pe care Uniunea danubiană nu le-ar putea absorbi;

Respectarea reciprocă a intereselor economice ale țărilor Micii Înțelegeri.

La 2 martie 1932, printr-un aide – memoire, guvernul francez propune guvernelor britanic, german și italian să găsească cele mai potrivite modalități pentru constituirea unei înțelegeri economice a statelor danubiene: Austria, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia și România, cu scopul de a contribui la atenuarea gravelor efecte ale crizelor economice mondiale încă în plină desfășurare³⁰. Inițiativa aparține lui Tardieu, președintele Consiliului de Miniștri al Franței, și se adresa celor mari puteri amintite. Nicolae Titulescu s-a întâlnit cu Tardieu pentru a afla detaliile asupra propunerilor franceze și a constata deosebirile de păreri existente între inițiatori și statele ce urmau să participe la proiectata înțelegere economică. România a atras atenția Franței asupra nevoii urgente de a soluționa problemele economice și a propus eventuala participare a Bulgariei și Poloniei la negocieri³¹.

Germania și Italia s-au opus planului francez. Marea Britanie a căutat să-și păstreze un rol de arbitru. Tardieu și MacDonald nu au intrat în fondul dezbaterilor pentru a nu periclita situația cancelarului german Bruning, aflat în preajma alegerilor parlamentare. Dezacordul în discuții existent între reprezentanții marilor puteri a determinat ruperea negocierilor asupra Uniunii economice a statelor danubiene.

România a păstrat o atitudine de expectativă, deoarece planul Tardieu fusese elaborat din dorința „marilor puteri de a-și ajuta proprii lor bancheri”, care investiseră capitalul în Europa centrală și nu doreau să le piardă prin agravarea situației economice a statelor din această zonă.

Titulescu consemna că marile puteri „prin certurile lor continue, dau lumii spectacolul unui faliment politic”, considerând că Germania se îndreaptă „către un regim Hitler”, iar Italia „cu greu va mai putea ieși din fâgașele Germaniei”³².

---

³⁰ Viorica Moisuc, *Istoria relațiilor internaționale. Până la mijlocul secolului al XX-lea*, Editura Fundației România de Măine, București, 2003, p.123.

³¹ Nicolae Titulescu, *Documente Diplomatice*, Editura Politică, București, 1967, p.145.

³² *Ibidem*.

Bibliografie selectivă

Bold Emilian, *Diplomația de conferințe: din istoria relațiilor internaționale între anii 1919-1933 și poziția României*, Editura Junimea, Iași, 1991.

Dașcovici N., *Interesele și dreptul României în texte de drept internațional public*, Iași, 1936.

Eliza Campus, *România și Mica Înțelegere*, București, 1968, p.58

Duțu Mircea, *Vespasian V. Pella (1897-1952)*, Editura Universul Juridic, București, 2012.

Matei Gheorghe, *Dezarmarea în contextul problematicei internaționale și atitudinea României (1919-1934)*, Editura Academiei, București, 1971.

Moisuc Viorica, *Istoria relațiilor internaționale. Până la mijlocul secolului al XX-lea*, Editura Fundației România de Măine, București, 2003.

Oprea Ioan M., *Nicolae Titulescu*, Editura Științifică, București, 1966.

Rene Albrecht-Carrie, Jarauschkonrad Hugo, *The Four Power Pact, 1933*, în „The American Historical Review”, ianuarie, 1967.

Tabouis Genevieve, *20 de ani de tensiune diplomatică*, Editura Politică, București, 1965.

Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Editura Științifică, București, 1967.

Nicolae Titulescu, *Documente Diplomatice*, Editura Politică, București, 1967.

Anexe

Nicolae Titulescu și Mica Antantă. Sursă foto: <http://www.historia.ro>

<https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:BrianKellogg1928a.jpg>

THE GAP IN THE BRIDGE.

Decalajul din Pod pe pancartă scrie „Această Societate a Națiunilor a fost construită de Președintele Statelor Unite ale Americii.” Desen din revista **Punch**, 10 decembrie 1920, satirizând decalajul lăsat de SUA neaderând la Societate.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Societatea_Na%C8%9Biunilor#/media/Fi%C8%99ier:The_Gap_in_the_Bridge.png

The League of Nations met for the first time on November 15, 1920, in Geneva, Switzerland (<https://www.upi.com/Archives/1920/11/15/First-meeting-of-assembly-of-League-of-Nations-is-open/3271510630366/>)

Participanții la semnarea pactului Mica Antanta de la Geneva: Nicolae Titulescu, Edward Benes și Bosco Jeftic, miniștrii de externe ai României, Bulgariei și Serbiei.

(<http://www.rador.ro/2020/03/04/portret-nicolae-titulescu-unul-din-cei-mai-inteligenti-si-mai-talentati-diplomati-ai-europei-3/>)